

» Den vigtigste søjle i det liberale demokrati er den enkelte borger. Derfor kan demokratiet nemt nedbrydes, hvis borgeren ikke tager sine rettigheder og pligter dybt seriøst.

SIGNÉ BØGEVALD HANSEN, landsformand for Liberal Ungdom, i Jyllands-Posten

Foto Martin Damgård

Hjælp de syge børn med at passe skole

Af René Kokholm Kristensen

Formand for Gigtramte Børns Forældreforening, og Mette Bryde

Direktør i Gigtforeningen, Gentoftegade 118, 2820 Gentofte

OPRÅB: Kære Mette Frederiksen. Tillykke med din nye titel. Du har sagt, at du vil være Børnenes Statsminister. Det er vi mange, der glæder os til. Især børn med en kronisk sygdom. I snart to årtier har vi råbt højt om, at syge børn ikke får den sygeundervisning, de har brug for og ret til. Ifølge Danske Patienter sidder der i hver skoleklasse i gennemsnit fire elever med en kronisk eller langvarig sygdom – som for eksempel gigt. Hvis deres sygefravær overstiger 15 dage, har de ifølge folkeskoleloven ret til at modtage syge- eller supplerende undervisning. Det sker bare ikke.

Flere undersøgelser har gennem tiden bekræftet problemet, senest en undersøgelse fra Danske Patienter. Den konkluderer, at selv om 40 procent af børnene har ret til sygeundervisning, får kun syv pct. tilbuddet. Den ene minister efter den anden kender til problemet. Det samme gør uddannelsesordførere og kommuner. Ingen gør noget.

Mange af børnene kan ikke mestre et fysisk krævende arbejde, når de bliver voksne. De skal leve af deres hjerne. Derfor er det vigtigt, at de udnytter deres potentiale fuldt ud og ikke har faglige huller. Men vi ved, at der er en sammenhæng mellem et højt fravær og et lavt karaktergennemsnit. Dermed reduceres børnenes adgang til en ungdomsuddannelse.

Skolelederen har pligt til at vurdere behovet for sygeundervisning, hvis et barn i løbet af et skoleår har 15 sygedage eller mere. Problemet er bare, at kun de færreste skoler kender til reglerne. Og hvert svar beror på en individuel vurdering.

Sidste år viste en rapport fra Undervisningsministeriet, at den er helt gal med registreringspraksis af sygdomsfravær på skolerne. Kun få registrerer det punktvis fravær, som netop er karakteristisk for børn med kroniske sygdomme som børnegigt. Det er forældrene selv, der må tage initiativ til sygeundervisning på trods af, at ansvaret ifølge lovgivningen ligger hos skolelederne.

Mange forældre oplever, at skolen sætter dem under et helt urimeligt pres. De får for eksempel at vide, at det vil gå ud over de andre børn i klassen, hvis en lærer bliver taget ud for at give sygeundervisning. Det giver dem ofte så dårlig samvittighed, at de opgiver deres krav.

Det er helt urimeligt. Selvfølgelig skal alle landets skoler kende til deres lovmæssige pligt. Og hvis de ikke lever op til den, bør en uvildig klageinstans kunne tage stilling.

Du har som ambition, at Danmark skal være verdens bedste land at være barn i. Du siger, at folkeskolen skal bidrage til at sikre, at børn med funktionsnedsættelser får gode udfoldelsesmuligheder. Du har som erklæret mål at give alle børn lige muligheder i livet.

Så, kære Mette Frederiksen, som Børnenes Statsminister har du nu chancen for at bevise dit værd. Hjælp os med at bevare børns retssikkerhed – også de kronisk syges.

PÅ KANTEN

Vildmanden fra Mors

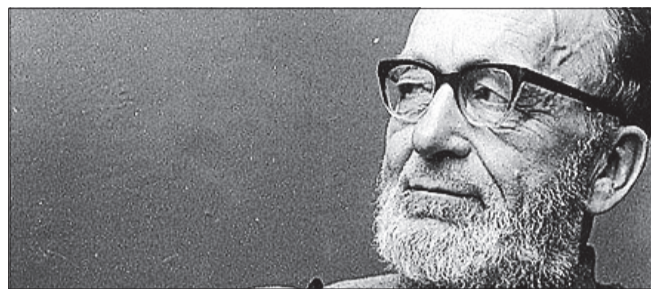
AKSEL SANDEMUSE: For nogen måneder siden fortalte min 22-årige søn, at han var i gang med at læse "En flygtning krydser sit spor" af Aksel Sandemose (1899-1965). Det inspirerede mig. Den havde stået på hylden i mere end 10 år uden at blive læst og få uger efter blev det muligt at deltage i en byvandring i Nykøbing Mors i Sandemoses fodspor.

Som et tilfælde lå der pludselig en bog om Sandemose i et bogantikvariat: "Vildmanden Sandemose og animalismen i mellemkrigstidens litteratur". Den røg med hjem på natbordet. Jeg har nu haft lidt tid til at prøve at læse og forstå Sandemose. En kompleks natur må man sige, men uomgængeligt en af Nordens betydeligste forfatterstemmer her mere end 50 år efter sin død, som Anna Møller fra Information skrev på "Forfatterweb" for et par siden.

HVEM VAR Sandemose? Og hvad er det, Sandemose vil have os til at forstå? Sandemose blev født i Nykøbing Mors som den næst yngste af en søskendeflok på otte i en såkaldt arbejderfamilie. Moderen Amalie Sandemose var norsk og kom fra Skedsmo ved Oslo, og faderen Jørgen Nielsen var dansk smed, som arbejdede på det lokale jernstøberi. Sandemose blev døbt Aksel Nielsen, men ændrede efternavn til Sandemose i 1921 for at manifestere sit norske ophav. Han var et modigt menneske, som helt siden sin pure ungdom kastede sig ud i mange forskellige erhverv og anliggender.

Vel ude af grundskolen kom Sandemose i gartnerlære få gader fra sit hjem i Færkenstræde, men skiftede snart lærepladsen ud med en vinterlærereksamen i Staby og arbejdede herefter på grundskoler som vikar og timelærer. Lærerearbejdet blev dog snart afløst af et liv til søs på en skonnert. Han forlod dog skonnerten til fordel for et arbejde som skovarbejder i Canada. Et års tid efter var han vel hjemme i Danmark og fik job som henholdsvis inkasator, dørsælger, jernbanearbejder og meget andet, da et studentkursus ikke blev fuldført.

I stedet begyndte Sandemose at skrive. Sandemose

kæmpede med sin første udgivelse. Han gik fra forlag til forlag. Det var dog vennen Johannes V. Jensen som bandede vejen for det unge talent, ved at lade flere af Sandemoses fortællinger blive trykt i litteraturtidsskriftet "Forum" i begyndelsen af 1923, ligesom han rosende omtalte Sandemose til sit eget forlag - Gyldendal. Få måneder efter var en forlagsaftale i hus.

ALLEREDE debuten havde en række selvbiografiske træk: "Fortællinger fra Labrador" udkom i 1923 og havde rod i oplevelserne til søs og slog tonen an med et nuanceret og mangfoldigt fortælleunivers krydret med den rejsendes eksotiske blik på verden. En novellesamling, hvor der optræder sømænd, opdagelsesrejsende, vilde dyr, indianere og en-sonne ulve alle fysisk centreret omkring Newfoundland og Labrador.

To år inden blev Sandemose gift med Dagmar Ditlevsen, og de fik senere sønnen Bjarne og tvillingerne Hedda og Eva. Efter debuten gik det dog stærkt med udgivelserne, og Sandemose var tilknyttet forskellige forlag.

I 1933 udkom romanen "En flygtning krydser sit spor" med undertitlen "Fortælling om en morders barn", udgivet under pseudonymet Espen Arnakke, som fik international bevidgenhed. Her beskriver Sandemose barndomsbyen Nykøbing Mors alias Jante, som byen kaldes. Romanen indledes med Janteloven og herefter er den udformet som en række breve der i jeg-form beskriver forskellige anliggender i byen rettet mod et fiktivt du. Især menneskenes indbyrdes relationer beskrives, de er båret af en grundlæggende tro på hele tiden at skulle holde hinanden nede i en slags moralsk fangenskab. Og Jante er med Espen Arnakkes ord: "...for mig er stedet det mest grå i verden".

Gennembrudsromanens pointe er, at et snæversynet samfund kan udruge potentielle mordere, da barndommens og ungdommens mange nederlag - og en bys negative og forlorte fællesskab - kan resultere i undertrykt vrede, afmagt og frustration.

FORFATTEREN Knud Sørensen (f.1928) siger i et YouTube-klip, at grunden til den vrede, der opstod i Nykøbing Mors efter Sandemoses udgivelse, var hans manglende evne til at sløre sine personer. Knud Sørensen nævner, at alle forfattere gør brug af personkarakteristikker fra sit netværk, men at de fleste formår at skjule de reale inspirationskilder.

At Sandemose manglede denne evne, vidnede byvandringen i Nykøbing Mors også om. Guiden kunne fortælle, at der var et eksemplar af Sandemoses bog på biblioteket efter udgivelsen, hvor lokale havde streget de fiktive navne ud og indsat de reale. Guiden kunne samtidig formidle, at Sandemose blev inviteret til byen til et oplæsningsarrangement med 600 deltagere i 1965 hvor han blev hyldet. Sandemose døde et halvt år efter i København, men er begravet på Vestre Gravlund i Oslo hvor også Sandemoses anden hustru, Eva Borgen er begravet ligesom sønnen Espen, som de mistede da han var 10 år.

OM ARBEJDET som forfatter skrev Sandemose i "Tjærehandleren" (1945): "En digter er en asocial nihilist, der studerer sociologi", og han kaldte da også romanen om Jante for en sociologisk afhandling. I 1936 kom den internationale anerkendelse, da romanen blev anmeldt på forsiden af "The New York Times Book Review", der kalder den "manisk, men dybt original" og drager paralleller til James Joyce, Dostojevskij og Aldous Huxley. Anmeldelsen mærker Sandemose dog ik-

ke meget til i Norge, da han samme år udgiver "Vi pynter os med horn", som bliver kaldt "pervers" og "en sygdoms fantasi".

Forfatteren Jens Andersen (f.1955) argumenterer for at Sandemose er en del af en såkaldt animalisme som prægede litteraturen i mellemkrigsårene og skriver: "Naturligvis havde Sandemose interesse i og litterære undersøgelser af dyriskheden i det moderne menneskes rødder i hans eget indre, i hans væsens splittelse mellem natur og kultur, mellem at være bymenneske og huleboer. Men som fænomen repræsenterer "manden fra hulen" også noget større og langt mere omfattende uden for Sandemose selv, nemlig tidsånden i 20'erne og 30'erne".

I 1930 var Sandemose emigreret til Norge pga. gæld til flere forlag og flygtede alene i 1941 til Sverige, hvor han levede i eksil pga. engagement i den norske modstandsbevægelse. Her boede han sammen med elskeren Karin Lange, med hvem han fik sønnen Stephan, og lagde det tyndslidte forhold til ægtefællen bag sig. Hjemvendt til Norge giftede han sig med Eva Borgen, med hvem Sandemose fik tvillingerne Espen og Jørgen. Eva døde af kræft i 1959, hvorefter Sandemose flyttede tilbage til Danmark og giftede sig med den danske skuespiller Hanne Holbek i 1962.

Sandemose fik et liv rigt på rejser og oplevelser tæt på mange forskellige mennesker og har efterladt sig et litterært livsværk som fortsat kan inspirere til refleksioner over og fordybelse i menneskesjælens kringledede veje og afveje. Vi mennesker bliver kun unikke kunstværker, hvis vi tør at give hinanden, lys og plads. Det kan vi lære af den omvendte jantelov. Du skal tro, du er noget!

MARIA STENSGÅRD POULSEN fra Nibe er lektor i gymnasieskolen. Cand.mag. i kunsthistorie og dansk fra Aarhus Universitet i 2009. E-mailadresse: maria.stensgaard@hotmail.com. Hjemmeside: mariastensgaard.dk.

